

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om allmänna språkexamina

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det ges en ny lag om allmänna språkexamina i stället för den gällande lagen med samma namn. I den föreslagna lagen kvarstår språkexamenssystemet och förvaltningen av detta i princip oförändrade. De viktigaste ändringarna gäller förslaget att tillståndsförfarandet för ordnande av examina ersätts med ett avtalsförfarande samt definitionen på språkexamen, nivåskalan som skall ligga till grund för bedömningen av examina och förslaget att bestämmelserna om examensregistret tas in i lagen.

I lagen föreslås också sådana ändringar som grundlagen förutsätter, bl.a. av bestäm-

melserna om grunderna för avgifter för språkexamina, om registret över bedömare samt om ändringssökande. De bestämmelser om granskning av en bedömning av examensprestationer som för närvarande finns i förordning skall enligt förslaget tas in i lagen. Likaså föreslås ändringar som ansluter sig till grundlagens krav på exakthet och tydliga gränser. Eftersom merparten av den gällande lagen om allmänna språkexamina därmed måste ändras, föreslås att det stiftas en helt ny lag.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2005.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

Lagen om allmänna språkexamina (668/1994), nedan språkexamenslagen, har varit i kraft sedan ingången av augusti 1994. Bakom denna lagstiftning låg bl.a. ett behov att i Finland skapa ett examenssystem som ger jämförbara examensbevis i flera språk. Som ett annat mål sågs avsikten att förenhetliga undervisningen i språk och inlärningsmålen för vuxna med hjälp av examenssystemet.

I de allmänna språkexamina mäts funktionella språkkunskaper i sådana allmänna praktiska situationer, där en vuxen behöver kunna tala, lyssna till, skriva eller läsa ett främmande språk. Vem som helst kan delta i en examen oberoende av hur och var språkkunskaperna har inhämtats.

För upprätthållandet och utvecklandet av examina svarar Utbildningsstyrelsen. I anslutning till Utbildningsstyrelsen finns en språkexamenskommission. Utbildningsstyrelsen beslutar om vilka språk examenssystemet omfattar och om examensgrunderna, på förslag av språkexamenskommissionen. Utbildningsstyrelsen beslutar även om hur examensuppgifterna skall utarbetas och användas samt beviljar tillstånd att ordna examina. Under hela den tid språkexamenslagen varit i kraft har Utbildningsstyrelsen samarbetat med Centralen för tillämpad språkforskning vid Jyväskylä universitet. Behovet av sådant samarbete som bygger på uppdragsavtal med högskolor och andra instanser som är specialiserade på testning av språkkunskaper konstaterades redan i motiveringen till den gällande språkexamenslagen. Centralen för tillämpad språkforskning utarbetar på avtalsbasis bl.a. examensuppgifter och samordnar bedömningen av examina.

För att ordna språkexamen krävs tillstånd av Utbildningsstyrelsen. Tillstånd kan beviljas läroanstalter som står under offentlig till-

syn, statliga ämbetsverk och inrättningar samt finländska eller i Finland etablerade företag och andra sammanslutningar som inrättats enligt lagstiftningen i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Enligt 6 § förordningen om allmänna språkexamina (669/1994), nedan språkexamensförordningen, kan högskolorna förrätta examina utan tillståndsförfarande.

Tillstånd att ordna språkexamina har beviljats cirka etthundra anordnare. Tillstånden har beviljats för språkexamina på grundnivå och mellannivå. Dessa prov ordnas i huvudsak av yrkesläroanstalter, yrkeshögskolor, medborgar- och arbetarinstitut samt vuxengymnasier. Prov på högsta nivå ordnas närmast av högskolor. Av de aktiva anordnarna är för närvarande nio yrkeshögskolor och fyra universitet.

Språkexamina kan för närvarande avläggas i nio språk: engelska, spanska, italienska, franska, svenska, samiska, tyska, finska och ryska. Examina anordnas två gånger om året. Årligen avläggs 2000–2500 examina. År 2003 uppgick antalet avlagda examina till ca 3 300. Fram till slutet av år 2002 hade ca 19 000 personer avlagt språkexamen. Av de avlagda examina var ca 56 procent i engelska, ca 17 procent i finska och ca 12 procent i svenska. Ryskan och tyskan stod för ungefär 5 procent var och franskan för 3,5 procent.

I och med utvecklingen av examenssystemet har examensanordnarnas uppgifter de senaste åren i huvudsak kommit att begränsas till de praktiska examensarrangemangen. Anordnarna har skött marknadsföringen av examenstillfällena och ordnat med examenslokaler och övervakning. Undertecknandet av examensbevisen överfördes 1999 på examenskommissionens ordförande. Samtidigt ändrades bedömningsförfarandet så att examensanordnaren skickar prestationerna till en centraliserad bedömning som samordnas av Centralen för tillämpad språkforskning vid Jyväskylä universitet. Centralen utser och sammankallar bedömarna och skickar i form

av examensbevis de bedömda prestationerna till examenskommissionens ordförande för underskrift. Som en följd av dessa ändringar fås examensbevisen snabbare och kvalitetskontrollen av bedömningarna har blivit effektivare.

I den gällande lagen finns inga bestämmelser om examensstrukturen och bedömningsgrunderna. Lagens 3 § innehåller dock ett bemyndigande att genom förordning bestämma om den färdighetsnivåskala som skall användas vid bedömningen av examina. Enligt 5 § språkexamensförordningen skall bedömningen av examina basera sig på en internationellt känd skala för färdighetsnivån. Den nivåskala som har använts i bedömningen av språkexamina har ingått i Utbildningsstyrelsens beslut om grunderna för allmänna språkexamina.

Språkexamenslagen och -förordningen gavs till den del som gäller bedömningsskalan en vag ordalydelse, eftersom det då lagen stiftades inte ännu fanns någon skala som skulle ha gjort det lättare att jämföra examina. De första åren lagen var i kraft byggde bedömningen på en skala som främst grundade sig på en av the English-Speaking Union utvecklad skala med nio färdighetsnivåer. Under 1990-talet gick utvecklingen i Europa mot en sexgradig skala. En sexgradig skala för bedömning av kunskapsnivåer ingick i Europarådets gemensamma europeiska referensram gällande språk från år 2001 (Council of Europe, 2001). Som en följd av detta införde Finland en sexgradig skala för bedömning av kunskapsnivåerna i systemet för allmänna språkexamina från ingången av 2002.

Språkexamina har fått bedömas endast av personer vilka har antecknats i en förteckning som Utbildningsstyrelsen för och vilka fyller de behörighetsvillkor för lärare som föreskrivs i förordning och har deltagit i bedömningsutbildning som ordnats av Utbildningsstyrelsen. Anteckningarna har varit tidsbundna. Anteckningen har förnyats, förutsatt att bedömaren upprätthållit färdigheten genom regelbundna bedömningar av examina och deltagit i sådan fortbildning som Utbildningsstyrelsen förutsätter. Syftet med förteckningen har varit att garantera kvaliteten på bedömningen preventivt. Uppgifterna har i första hand använts av Utbildningsstyrelsen

samt Jyväskylä universitets central för tillämpad språkforskning, som samordnar bedömningen av examina.

För att täcka sina kostnader har, enligt språkexamenslagens 6 §, de som anordnat allmänna språkexamina kunnat uppbära en avgift av examensdeltagarna. För att säkerställa skäliga avgifter har maximibeloppet bestämts av undervisningsministeriet. Enligt undervisningsministeriets förordning om maximibeloppet för den avgift som uppbärs av deltagarna i allmänna språkexamina (1329/2001) har avgifterna grupperats efter examensnivå. För närvarande är den mervärdesskattefria avgiften för en examen på grundnivå högst 50 euro, på mellannivå högst 67 euro och på högsta nivå högst 119 euro.

I språkexamenslagens 8 § föreskrivs besvärsförbud i fråga om de beslut som Utbildningsstyrelsen fattar med stöd av lagen. Språkexamensförordningens 8 § 2 mom. 2 punkten gör likväl en granskning av bedömningen av examensprestationer möjlig. Enligt denna punkt skall examensanordnaren sända in examensprestationerna för en granskning av bedömningen, om antingen Utbildningsstyrelsen eller examensdeltagaren kräver det.

1.2. Den internationella utvecklingen och systemet med allmänna språkexamina

De senaste decenniernas ökade rörlighet för varor, tjänster, kapital och människor har generellt väckt ett behov av att å ena sidan utveckla olika språkexamenssystem, å andra sidan bedöma språkkunskaper enligt jämförbara principer.

Skalor och system för att underlätta jämförelser av språkkunskaper och språkexamina har utarbetats vid Europarådet. Den av Europarådet framtagna skalan med sex nivåer för bedömning av språkkunskaper har tagits in i den gemensamma europeiska referensramen för språk. I Europeiska unionens rådsresolution 2002/C 50/01 av den 14 februari 2002 om främjande av språklig mångfald och språkinläring inom ramen för genomförandet av målsättningarna för Europeiska språkåret 2001 uppmanas medlemsstaterna att skapa sådana system för bedömning av

språkkunskaper enligt den av Europarådet framtagna gemensamma europeiska referensramen för språk där även kunskaper och färdigheter som inhämtats utanför skolan beaktas på ett tillräckligt sätt. Systemet med allmänna språkexamina iakttar denna rekommendation.

Examenssystemet med allmänna språkexamina har skapats för Finlands nationella behov av språkkunskaper, och är internationellt sett så gott som unikt. Ett liknande examenssystem för vuxna som det finländska systemet med allmänna språkexamina omfattande flera olika språk finns bara i Katalonien i Spanien. Skillnaden mellan systemen är att examinanderna i Katalonien vanligen har gått en kurs i någon statlig språkskola, och avlägger examen som slutprov på kursen.

Språkproven i andra länder bygger vanligen på ett examenssystem med en annorlunda idé än systemet med allmänna språkexamina. De är vanligen antingen prov i landets nationalspråk eller sådana tester i främmande språk som utvecklats för ett visst ändamål, t.ex. testning av språkkunskaper hos lärare och tolkar. Det är typiskt att proven inom olika specialområden erbjuds bara nationellt; i vidare skala marknadsförs enbart prov i nationalspråket. I de länder där man talar de stora europeiska språken, såsom i England eller Tyskland, är språkstudiesystem för vuxna ovanligare än i länder som talar "små språk", t.ex. Holland och Finland. Behovet att kunna visa språkkunskaper med ett bevis har för det mesta aktualiserats när en person börjat studera eller arbeta utanför det egna landets gränser. Då används oftast sådana prov som fordras i mållandet. Som en följd av detta skiljer sig examensstrukturen bakom prov i olika språk från varandra och innebär bevis som varierar från språk till språk. Även i de andra nordiska länderna har examensverksamheten koncentrerats till prov i nationalspråken.

Utöver de allmänna språkexamina erbjuder Finland ett flertal utländska språkexamensprov, olika prov i allmänna språkkunskaper och prov som utvecklats för akademiska studier samt prov som gäller specifika yrkesområden. De vanligaste proven i engelska är FCE (Cambridge First Certificate in English), IELTS (International English Language

Testing System) och TOEFL (Test of English as a Foreign Language). Prov i franska är bl.a. DELF (Diplôme d'Etude en Langue Française) och DALF (Diplôme Approfondi de Langue Française). Prov i tyska är bl.a. ZD (Zertifikat Deutsch) och ZMP (Zentrale Mittelstufenprüfung).

1.3. Bedömning av nuläget

Systemet med allmänna språkexamina har fungerat tämligen väl. Mellan 2 000 och 2 500 examina har avlagts varje år. Antalet examina antas dock öka, år 2003 avlades ca 3 300 examina. Ökningen beror främst på att behovet av examina i finska och svenska vuxit. Den språkkunskap som förutsätts i den nya medborgarskapslagen (359/2003) kan med stöd av lagens 17 § visas bland annat genom avläggande av en allmän språkexamen på färdighetsnivå tre. Även den språkkunskap som krävs av offentligt anställda kan från början av 2004 visas med en allmän språkexamen enligt lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) och enligt statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i finska och svenska inom statsförvaltningen (481/2003).

Nätet av examensanordnare är omfattande och regionalt heltäckande. Problemet har varit oklarheter i samarbetet mellan anordnarna och oregelbundet ordnade examina. En del av dem som har tillstånd att ordna examen är aktiva, en del ordnar just inga examina. Riksomfattande ordnas examen bara två gånger om året. Dessutom har det funnits ett behov att få flexibilitet i examenstidpunkterna, t.ex. för tillräckligt stora målgrupper. Sådana behov har funnits bl.a. på utrikesministeriet och bland personer på väg till en FN-trupp. Å andra sidan måste examina kunna ordnas på ett för anordnaren ekonomiskt och effektivt sätt för tillräckligt många deltagare per gång.

Examensanordnarnas uppgifter har de senaste åren vid sidan av marknadsföringen inskränkt sig till de praktiska arrangemangen kring examenstillfällena. Tillståndsförfarandet, som bygger på anordnarens ansökan om tillstånd att ordna examen, gäller närmast de tekniska arrangemangen och är förhållandevis stelt och osmidigt. Det har inte heller med

tillstånden varit möjligt att i tillräcklig utsträckning styra och främja samarbete mellan anordnarna eller kontrollera anordnarnätet. Dessutom har universiteten överhuvudtaget inte behövt tillstånd. Av dessa orsaker finns det ett behov att koncentrera anordnarnätet och att frånga det nuvarande tillståndsförfarandet. För nuvarande behov lämpar sig avtalsmöjligheter bättre än tillstånd att ordna examen.

Den centrala delen i bedömningen av språkexamina är färdighetsnivåskalan, som utgör grunden för bedömningen av deltagarnas språkkunskaper. Det har hela tiden i bedömningen av allmänna språkexamina varit ett mål att vitsorden är förståeliga och i mån av möjlighet godtagbara i en europeisk kontext. Den färdighetsnivåskala som för närvarande används i systemet med allmänna språkexamina är en nationell tillämpning av Europarådets sexgradiga bedömningsskala och har använts i de allmänna språkexamina sedan 2002. I och med att skalan blivit vedertagen är det motiverat att bestämmelserna om examinas nivå och den skala som skall användas i bedömningen av kunskapsnivå tas in i lag.

Den nya grundlagen trädde i kraft vid ingången av mars 2000. Den förutsätter bl.a. att bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter, skydd för och utlämnande av personuppgifter samt grunder för avgifter skall utfärdas genom lag. Grundlagen förutsätter också att bemyndiganden att utfärda förordning anges exakt och tydligt avgränsat i lag. För att språkexamenssystemet skall kunna upprätthållas krävs ett register över alla som bedömer examina och över dem som avlagt examen. Bestämmelser om bedömarna ingår i lagen, men innehållet fyller inte till alla delar de krav på skydd för och utlämnande av personuppgifter som ställs i grundlagens 10 §. En preventiv kvalitetssäkring för bedömningen av språkkunskaper har skapats genom att språklärare runt om i Finland har utbildats i att testa språkkunskaper. Alla som fullgjort utbildningen har kunnat anhänga om att bli införda i registret över bedömare. Däremot saknar lagen bestämmelser om ett register över dem som avlagt en allmän språkexamen. Examensregistret måste föras centralt eftersom det är möjligt att delta

i en allmän språkexamen utan föregående undervisning, och examinandens således inte nödvändigtvis är studerande i den anordnande läroanstalten.

Bestämmelsen om avgifter för språkexamina fyller inte i sin nuvarande form grundlagens krav på att grunderna för avgifter måste framgå på lagnivå. Det är meningen att anordnarnas kostnader för att ordna examina skall täckas med examensavgifter. Kostnaderna utgörs bl.a. av kostnader för att ordna provtillfällen, skaffa testpaket och övervaka och informera om provtillfällen.

I gällande språkexamenslag föreskrivs om förbud att söka ändring i beslut av Utbildningsstyrelsen. Bestämmelser om granskning av bedömningen av examensprestationer ingår i språkexamensförordningen. Ett allmänt förbud att söka ändring är inte motiverat med hänsyn till rättsskyddet. Bestämmelserna om granskning av examensbedömningar bör i stället för i förordningen ingå i lagen.

2. Propositionens mål och de viktiga förslagen

Propositionen syftar till att förtydliga innehållet i språkexamenslagen. Ett annat syfte är att få språkexamenssystemet att fungera bättre och att öka samarbetet mellan examensanordnarna samt att justera författningsnivån så som den nya grundlagen förutsätter.

Språkexamenssystemet och förvaltningen av detta kvarstår i den föreslagna lagen i principiellt och strukturellt avseende som förut. Lagens innehåll preciseras genom en definition på allmän språkexamen och genom att en bestämmelse om språkexamenssystemets struktur och om grunderna för bedömningen tas in i lagen. Förfarandet för att ordna examina ändras och samarbetet mellan anordnarna effektiviseras genom att det i stället för tillstånd att ordna examen införs avtal med examensanordnarna. Likaså föreslås att man i lagen tar in de bestämmelser som enligt grundlagen skall utfärdas på lagnivå. Lagen skall bl.a. omfatta bestämmelser om syftet med registret över bedömare och syftet med examensregistret, om innehållet i de registrerade personuppgifterna samt om uppgifternas förvaringstid. Bestämmelsen om examensavgifter preciseras genom ett tillägg

av en hänvisning gällande avgiftsgrunderna till lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Förbudet att söka ändring i Utbildningsstyrelsens beslut föreslås bli slopat. Bestämmelsen om granskning av bedömningen av examina tas in i lagen. Dessutom

föreslås vissa justeringar av närmast teknisk natur i lagen, t.ex. hänvisningar till lagen om de språkkunskaper som skall krävas av offentligt anställda samt en ändring av namnet på språkexamenskommissionen till kommissionen för allmänna språkexamina.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

1 §. *Tillämpningsområde.* I paragrafen föreslås att det skall föreskrivas om examina och hur de skall ordnas. Också en definition på språkexamen föreslås ingå i paragrafen. Allmän språkexamen är en fristående examen som vem som helst kan delta i oberoende av hur och var språkkunskaperna har inhämtats. I de allmänna språkexamina mäts funktionella språkkunskaper, dvs. kunskaper i praktiska situationer där en vuxen behöver kunna tala, lyssna till, skriva eller läsa ett främmande språk. Lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda trädde i kraft vid ingången av 2004. I lagens 13 § och i 13 § statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i finska och svenska inom statsförvaltningen bestäms på vilket sätt språkkunskaper på olika nivåer som visats genom allmänna språkexamina jämföras med språkkunskaper som visats genom språkexamina för statsförvaltningen. En hänvisningsbestämmelse om detta föreslås bli intagen i paragrafens 2 mom.

2 §. *Examensförvaltning.* Utbildningsstyrelsen svarar enligt förslaget alltjämt för upprätthållandet och utvecklingen av samt tillsynen över systemet med allmänna språkexamina. Systemet omfattar bl.a. uppgifter som kräver sakkunskap i testning av språkkunskaper. Så länge språkexamenslagen varit i kraft har Utbildningsstyrelsen i praktiken samarbetat med Jyväskylä universitets central för tillämpad språkforskning. Bl.a. har uppgifter i anslutning till utarbetandet av examensuppgifter och till bedömningen av examina skötts vid Jyväskylä universitet genom avtal. Det föreslås därför att man i paragrafen tar in en bestämmelse enligt vilken Utbildningsstyrelsen kan ingå avtal som hänför sig till utarbetande och bedömning av allmänna språkexamina med högskolorna. Bestämmelsen gör det möjligt att vid behov i större skala än för närvarande skaffa sakkunskap samt att fördela uppgifterna ändamålsenligt.

3 §. *Kommissionen för allmänna språkexamina.* Enligt paragrafen skall det i samband

med Utbildningsstyrelsen alltjämt finnas en språkexamenskommission. Namnet föreslås bli ändrat till kommissionen för allmänna språkexamina (nedan examenskommissionen). Examenskommissionen skall tillsättas av Utbildningsstyrelsen för fem år i sänder. Examenskommissionens huvudsakliga uppgifter föreslås bli bestämda i lag. Examenskommissionen är ett sakkunnigorgan som har till uppgift att behandla principiella och viktiga frågor som ansluter sig till utvecklandet av de allmänna språkexamina samt ta initiativ till utvecklande av examina. Närmare bestämmelser om dessa uppgifter föreslås vid behov bli utfärdade genom förordning av statsrådet. Även yrkandena på granskning av en bedömning enligt lagens 12 § skall göras hos examenskommissionen. Därför skall examenskommissionens medlemmar enligt 4 mom. ha tjänsteansvar. Som ett krav på god förvaltning i beslutsfattande som hänför sig till en offentlig förvaltningsuppgift föreslås dessutom att de jävsgrunder som föreskrivs i 27—29 § i förvaltningslagen (434/2003) skall tillämpas även på medlemmarna av examenskommissionen. Bestämmelser om examenskommissionens sammansättning och tillsättande samt behandlingen av ärenden i kommissionen föreslås bli utfärdade genom förordning av statsrådet. Utbildningsstyrelsen skall besluta om arvoden till examenskommissionens medlemmar.

4 §. *Anordnande av examina.* I 1 mom. bestäms om hur språkexamina skall ordnas. Tillståndsförfarandet föreslås bli slopat. I stället för tillstånden föreslås Utbildningsstyrelsen avtala om anordnande av språkexamina. Avtalen skall kunna ingås för en viss tid, högst för fem år i sänder. Tidsbundenheten ger systemet den smidighet som behövs i det praktiska genomförandet och å andra sidan en möjlighet att granska anordnarnätets omfattning och funktionsförmåga på ett annat sätt än för närvarande. I paragrafen anges med vilka parter avtal kan ingås. Avtalsförfarandet skall gälla även högskolorna. I 2 mom. bestäms om de allmänna förutsättningar som skall beaktas när avtalen ingås. Avtal

skall ingås i en sådan utsträckning att det finns regional balans i utbudet av examens-tillfällen. När examina ordnas i finska och svenska skall dessutom utlänningarnas placering beaktas. Anordnarna skall ha sådana lokaler och sådan utrustning och personal till sitt förfogande som behövs för att examina skall kunna anordnas. Dessutom bestäms om möjligheten av häva ett avtal, om anordnaren försummar sina uppgifter enligt lag eller avtal.

5 §. *Examensanordnarnas uppgifter.* I paragrafen bestäms examensanordnarnas viktigaste uppgifter. Till dessa hör förutom att ordna examina att informera om dem. Anordnarna skall också skicka examensprestationerna för bedömning samt sända myndigheter inom undervisningsverksamheten de uppgifter som de behöver om anordnandet av examina. Närmare bestämmelser om examensanordnarnas uppgifter och om innehållet i de avtal som berör dem skall enligt förslaget kunna utfärdas genom förordning av statsrådet. Meningen är att genom förordning föreskriva att överenskommelser skall träffas bl.a. om språken och på vilka nivåer examina ordnas, informationen och rådgivningen gällande anordnandet av examina, vilken personal, vilka lokaler och vilken utrustning som behövs för att examina skall kunna ordnas, samarbetet med andra anordnare, uppsägande av avtal samt avtalsbrott och följderna av detta.

6 §. *Examina.* För att det skall finnas ett prov på lämplig nivå förrättas allmänna språkexamina på tre olika nivåer. Det föreslås därför att i paragrafen tas in en bestämmelse om examensnivåerna. Det föreskrivs också om den sexgradiga nivåskala som skall användas i bedömningen av examina. Kunskapsnivåerna ett och två på skalan skall motsvara en examen på grundnivå, kunskapsnivåerna tre och fyra en examen på mellannivå och kunskapsnivåerna fem och sex en examen på högsta nivå. Examensuppgifterna på varje kunskapsnivå omfattar för närvarande fem olika delprov: förmåga att förstå tal, förmåga att förstå skriven text, förmåga att använda språket i tal, förmåga att använda språket i skrift samt språkstrukturer och ordförråd. Det föreslås att närmare bestämmelser om delproven utfärdas genom

förordning av statsrådet.

Utbildningsstyrelsen föreslås som för närvarande besluta om examensgrunderna, examensspråken och om hur de examensuppgifter som används i examina skall utarbetas och användas.

7 §. *Bedömare av examina.* Det föreslås att i paragrafen bestäms om bedömarna av examina på samma sätt som i den gällande lagen. Genom förordning av statsrådet skall föreskrivas om den behörighet som fordras av bedömare av allmänna språkexamina. I förordningen avses bli bestämt att behörighetsvillkoret är lämplig högre högskoleexamen och ämneskompetens på en viss nivå i språket i fråga. Dessutom skall det fordras att personen har deltagit i den utbildning av bedömare som Utbildningsstyrelsen ordnar. Även bedömarna föreslås ha tjänsteansvar. Likaså gäller kraven på god förvaltning bedömarnas opartiskhet. Därför föreslås att de jävsgrunder som bestäms i 27—29 § förvaltningslagen skall tillämpas på bedömarna av examensprestationer.

8 §. *Register över bedömare.* I paragrafen skall bestämmas om förande av ett register över bedömare, registrets ändamål och data-innehåll samt förvarande av uppgifterna. Registret skall enligt 1 mom. föras av Utbildningsstyrelsen. Syftet med registerförandet är att säkerställa en så enhetlig nivå som möjligt på bedömningen av examina. Ett ändamål är också att med hjälp av registret hitta det antal bedömare som behövs vid varje enskilt examenstillfälle. I registret införs enligt 2 mom. bedömarens namn, personbeteckning samt det eller de språk som han eller hon får bedöma. Dessutom införs nödvändiga kontaktuppgifter. Förutom egentliga bedömare kan även intervjuare som deltar i bedömningen antecknas i registret. En anteckning i registret skall enligt 3 mom. göras för fem år. Den kan förnyas på ansökan, förutsatt att sökanden alltså är behörig och att utvärderingsfärdigheten har upprätthållits i praktiken. Utbildningsstyrelsen föreslås dock ha möjlighet att stryka en anteckning i registret, om det i bedömningsverksamheten framkommer väsentliga brister eller försummelser. Bedömaren skall höras innan anteckningen stryks.

På registret över bedömare skall dessutom tillämpas bestämmelser i lagen om offentlig-

het i myndigheternas verksamhet (621/1999), såsom bestämmelserna om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter. Sekretessbelagda uppgifter är främst sådana kontaktuppgifter som personen i fråga enligt lagens 24 § 1 mom. 31 punkten har begärt att skall hållas hemliga. På registret över bedömare tillämpas även personuppgiftslagen (523/1999).

9 §. *Examensbevis.* I paragrafen bestäms om ett bevis. Examinanden ges ett bevis över examen på genomgången examensnivå. Bestämmelser om undertecknandet av beviset utfärdas genom förordning av statsrådet. Meningen är att bestämma att bevisen skall undertecknas av examenskommissionens ordförande.

10 §. *Register över allmänna språkexamina.* Det föreslås att en bestämmelse om ett register över de personer som avlagt språkexamen tas in i lagen. För registerförändret svarar Utbildningsstyrelsen. Att uppgifterna om examensprestationer förvaras centralt är nödvändigt för övervakningen och utvecklandet av språkexamenssystemet. Registreringen är nödvändig med tanke på examinanderna eftersom registeruppgifterna kan fås även i efterhand. I registret införs examinandens namn, personbeteckning, nationalitet och kön, platsen där examen avlagts, examensspråket, bedömningen av kunskapsnivå, examenstidpunkten och nödvändiga kontaktuppgifter.

Sekretessbelagda uppgifter i registret är enligt förslaget främst de uppgifter om examensuppgifter och provprestationer som avses i 24 § 1 mom. 22 och 30 punkten lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet samt sådana kontaktuppgifter som avses i 31 punkten och som personen i fråga begärt att skall hållas hemliga. På utlämnande av uppgifter tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Likaså tillämpas personuppgiftslagen på registret. Uppgifterna i registret över allmänna språkexamina förvaras i 30 år.

11 §. *Examensavgift.* Allmänna språkexamina ordnas i huvudsak i kommunala eller privata läroanstalter. Statliga läroanstalter är universiteten. Grundlagens 81 § 2 mom. förutsätter att de allmänna grunderna för när avgifter tas ut för tjänster och annan verksamhet vid statliga myndigheter och för storleken

på avgifterna skall bestämmas genom lag. I enlighet med detta föreslås att en hänvisning till lagen om grunderna för avgifter till staten tas in i lagen. Med tanke på examinanderna är det motiverat att avgiften för en examen bestäms till ett fast pris. Avsikten är att genom förordning av undervisningsministeriet allttjämt bestämma en fast avgift som graderas efter de olika kunskapsnivåerna.

Till grund för bestämningen av examensavgifterna läggs examensanordnarnas genomsnittliga kostnader för att ordna examenstillfällen. Kostnaderna varierar beroende på antalet examinander. Priset för ett provtillfälle varierar både hos samma anordnare och mellan olika anordnare, eftersom en stor del bara erbjuder vissa examensspråk och nivåer. Examensanordnarna tillämpar även roterande examensarrangemang. Avgifterna som tas ut av deltagarna i en språkexamen uppgår på årsnivå sammanlagt till uppskattningsvis 170 000 euro.

12 §. *Användning av examensbenämning.* Enligt förslaget får benämningen allmän språkexamen fortsättningsvis användas endast om en examen som har avlagts enligt denna lag.

13 §. *Ändringssökande.* Enligt förslaget skall beslut som Utbildningsstyrelsen fattar med stöd av denna lag i regel kunna överklagas genom besvär. Sådana beslut är bl.a. besluten om anteckning i registret över bedömare. Däremot skall de beslut som gäller grunderna för språkexamina såsom normbeslut samt de beslut som gäller examensspråken, utarbetandet och användningen av de prov som används i examina liksom besluten om tillsättande av språkexamenskommissionen allttjämt stå utanför besvärsrätten.

Beslut om bedömningen av en examen skall fortfarande inte överklagas genom besvär. Bestämmelsen i språkexamensförordningens 8 § 2 mom. om granskning av bedömningen av examensprestationer överförs till lagen i enlighet med grundlagens 80 § om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter. Bestämmelsen begränsas till att gälla enbart examinanden. Yrkandet på granskning av bedömningen skall göras skriftligt hos examenskommissionen, som även undertecknar examensbevisen. I en granskning av bedömningen är det frågan om

ny bedömning av samma examen, inte om en ny examen. Antalet omtagningar är inte heller begränsat. Bedömningen av en examen gäller inte individens lagstadgade rättigheter eller skyldigheter, utan det att den utförs ger personen i fråga en förmån. Det är därför inte frågan om ett sådant beslut rörande individens rätt eller skyldighet enligt 21 § 1 mom. grundlagen som bör behandlas i domstol. Av denna anledning skall en granskning av bedömningen ses som ett tillräckligt rättskyddsmedel och ett beslut som gäller granskningen inte få överklagas.

2. Propositionens verkningar i fråga om ekonomi och organisation

Propositionen har inte i sig några kostnads- höjande verkningar. De avtal som lagen förutsätter bereds på Utbildningsstyrelsen som tjänsteuppdrag. Utvecklandet och upprätthållandet av språkexamenssystemet åsamkade år 2002 staten utgifter på ca 685 700 euro.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts i en gemensam beredningsgrupp mellan undervisningsministeriet och Utbildningsstyrelsen, där även Jyväskylä universitets central för tillämpad språkforskning var företräd. Utkastet sändes på remiss till justitieministeriet, inrikesministeriet, arbetsministeriet, Utbildningsstyrelsen och språkexamenskommissionen i samband med den, Finlands kommunförbund rf, Medborgar- och arbetarinstitutens förbund MAIF rf, Finlands Folkhögskolförening rf, Ammatillisten oppilaitosten rehtoriilitto ARL ry, universiteten, yrkeshögskolorna, Vuxenutbildningsrådet, Samverkande bildningsorganisationerna rf och dataombudsmannens byrå.

I regel har remissinstanserna i sina i utlåtandena ansett propositionen vara bra och innebära ett förtydligande av den nuvarande situationen. De har ansett det nödvändigt att bestämmelser om examensstrukturen och bedömningsgrunderna tas in i lagen. Förslaget om att införa tidsbundna avtal om att ordna examina i stället för de nuvarande tillstånden har också setts innebära möjligheter att effek-

tivisera övervakningen av anordnarnätets omfattning och hur väl det fungerar samt också jämförbarhet i anordnandet. Bedömarregistret och det att bedömarna utses för en viss tid har setts garantera nivån på bedömarnas yrkeskunskap. Yrkeshögskolorna har i sina utlåtanden påpekat att examenskommissionens sammansättning bör beakta även sakkunskap i yrkesinriktade språkkunskaper. De ändringar som remissinstanserna föreslog i propositionsutkastet gällde främst vissa tekniska brister gällande bedömarnas behörighet och registeranteckningarnas förvaringstider. De har beaktats. Efter remissbehandlingen har propositionen rättats bl.a. utifrån förslag från justitieministeriet, Utbildningsstyrelsen och dataombudsmannens byrå. Förslagen gällde bestämmandet av examenskommissionens uppgifter, hävandet av avtal, bedömarnas behörighet, utlämnande av sekretessbelagda uppgifter, ändringssökande samt avtalsbeskrivningen i lagförslagens 2 §.

4. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2005. Genom lagen upphävs lagen den 15 juli 1994 om allmänna språkexamina.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter för ingående av avtal om ordnande av språkexamina samt tillsättandet av kommissionen för allmänna språkexamina skall få vidtas innan lagen träder i kraft.

För giltighetstiden för tillstånden att ordna allmänna språkexamina föreslås en övergångstid, som upphör vid utgången av juni 2005. Dessutom föreslås de universitet som ordnat allmänna språkexamina före lagens ikraftträdande kunna vara examensanordnare utan avtal till utgången av juni 2005.

En sådan hänvisning till lagen om allmänna språkexamina som vid denna lags ikraftträdande finns i en annan lag eller i en förordning avser efter ikraftträdandet en hänvisning till föreliggande lag.

I fråga om rätten att använda den benämning allmän språkexamen som ingick i den upphävda lagen tillämpas vad som föreskrivs i den upphävda lagen.

Registret över allmänna språkexamina och förteckningen över bedömare ändras till det

examensregister respektive det register över bedömare som avses denna lag.

Nivåerna på den niogradiga färdighetsnivåskalan för allmänna språkexamina som avlagts före den 1 januari 2002 motsvarar nivåerna på den sexgradiga nivåskalan enligt 3 §

så som anges i Utbildningsstyrelsens föreskrift av den 5 maj 2003 (D 18/011/2003).

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om allmänna språkexamina

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

I denna lag föreskrivs om allmänna språkexamina och anordnandet av dem.

Med allmän språkexamen avses en examen som visar funktionella språkkunskaper oberoende av på vilket sätt de inhämtats.

I fråga om hur de kunskaper i finska och svenska som visats i en allmän språkexamen skall jämföras med de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda föreskrivs särskilt.

2 §

Examensförvaltning

Utbildningsstyrelsen svarar för systemet med allmänna språkexamina, systemets utveckling och tillsynen över det. Utbildningsstyrelsen kan med högskolorna ingå avtal som hänför sig till utarbetande och bedömning av allmänna språkexamina.

3 §

Kommissionen för allmänna språkexamina

I samband med Utbildningsstyrelsen finns en kommission för allmänna språkexamina,

vilken tillsätts av Utbildningsstyrelsen för fem år i sänder.

Examenskommissionens uppgifter är utöver vad som bestäms i 12 § att behandla principiella och viktiga frågor i anslutning till utvecklandet av de allmänna språkexamina samt ta initiativ till utvecklande av examina. Närmare bestämmelser om dessa uppgifter kan vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet.

Bestämmelser om examenskommissionens sammansättning och tillsättande samt behandlingen av ärenden i kommissionen utfärdas genom förordning av statsrådet. Utbildningsstyrelsen beslutar om arvoden till kommissionens medlemmar.

Examenskommissionens medlemmar har tjänsteansvar. På jäv för medlemmar tillämpas 27—29 § förvaltningslagen (434/2003).

4 §

Anordnande av examina

Utbildningsstyrelsen avtalar om anordnande av allmänna språkexamina för en viss tid av högst fem år i sänder. Avtal kan ingås med högskolor, statliga ämbetsverk och inrättningar och sådana utbildningsanordnare eller huvudmän för en läroanstalt som har tillstånd att ordna utbildning enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gym-

nasielagen (629/1998), lagen om yrkesutbildning (630/1998) eller lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998) eller att driva läroanstalt enligt lagen om fritt bildningsarbete (632/1998) eller en kommun eller samkommun i egenskap av anordnare av grundläggande utbildning samt vid behov med andra registrerade samfund eller stiftelser med tillräcklig sakkunskap.

När avtalen ingås skall det beaktas att examenstillfällen erbjuds i en omfattning som är tillräcklig med beaktande av de regionala behoven. En förutsättning för ingående av avtal är att anordnaren förfogar över sådan personal, sådana lokaler och sådan utrustning som behövs för att examina skall kunna ordnas. Ett avtal kan hävas om anordnaren försummar sina avtalsenliga uppgifter.

5 §

Examensanordnarnas uppgifter

Examensanordnarna har till uppgift att

- 1) ordna examina enligt avtalsvillkoren,
- 2) informera om examina så att det för alla medborgargrupper är möjligt att delta i examina på jämlika villkor,
- 3) sända examensprestationerna för bedömning, samt
- 4) tillställa myndigheter inom undervisningsverksamheten de uppgifter som de behöver om anordnandet av examina.

Närmare bestämmelser om examensanordnarnas uppgifter och innehållet i avtalen om dessa kan utfärdas genom förordning av statsrådet.

6 §

Examina

Allmänna språkexamina ordnas på grundnivå, mellannivå och högsta nivå. Språkkunskaperna bedöms enligt en sexgradig nivåskala. Kunskapsnivåerna ett och två motsvarar examen på grundnivå, kunskapsnivåerna tre och fyra examen på mellannivå och kunskapsnivåerna fem och sex examen på högsta nivå. Genom förordning av statsrådet bestäms om examinas delområden.

Utbildningsstyrelsen beslutar om grunderna för de allmänna språkexamina, examensspråken och de examensuppgifter som används i examina.

7 §

Bedömare av examina

Allmänna språkexamina får bedömas endast av personer som har sådan behörighet som föreskrivs genom förordning av statsrådet och som på ansökan har antecknats i registret över bedömare, vilket förs av utbildningsstyrelsen.

Bedömarna har tjänsteansvar. På jäv för bedömare tillämpas 27—29 § förvaltningslagen.

8 §

Register över bedömare

Utbildningsstyrelsen för i syfte att trygga en enhetlig nivå på bedömningen av examina ett register över personer som deltar i bedömningen av allmänna språkexamina.

I registret införs bedömarens namn, personbeteckning samt det eller de språk som han eller hon har rätt att bedöma. Dessutom införs nödvändiga kontaktuppgifter.

En person antecknas i registret för fem år, och anteckningen kan förnyas på ansökan förutsatt att de villkor som bestäms i 7 § alltså uppfylls och bedömningsfärdigheten har upprätthållits i praktiken. Om väsentliga brister eller försummelser framkommer i en persons bedömningar, kan utbildningsstyrelsen efter att ha hört bedömaren stryka anteckningen före giltighetstidens utgång.

På registret över bedömare tillämpas dessutom lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) och personuppgiftslagen (523/1999).

9 §

Examensbevis

Examinanden ges ett bevis över bedömningen av genomgången examen och examensnivå. Bestämmelser om undertecknan-

det av beviset utfärdas genom förordning av statsrådet.

10 §

Register över allmänna språkexamina

För förvarandet av uppgifter om avlagda språkexamina och de delprov som ingår i examina samt för kontrollen av att de allmänna språkexamina fungerar för utbildningsstyrelsen ett register över allmänna språkexamina.

I registret införs examinandens namn, personbeteckning, nationalitet och kön, plats där examen avlagts, examensspråk, bedömning av kunskapsnivån, tidpunkt för examen och nödvändiga kontaktuppgifter.

Uppgifterna i examensregistret förvaras i 30 år.

På examensregistret bedömare tillämpas dessutom lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och personuppgiftslagen.

11 §

Examensavgift

Den som anordnar en allmän språkexamen tar ut en examensavgift av examinanderna. Till grund för bestämningen av examensavgifterna läggs de genomsnittliga kostnaderna för att ordna examenstillfällen. Bestämmelser om storleken på examensavgiften på olika kunskapsnivåer utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet med iakttagande av vad som bestäms om avgifter för offentligt rättsliga prestationer i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

12 §

Användning av examensbenämning

Benämningen allmän språkexamen får endast användas om en examen som har avlagts enligt denna lag.

13 §

Ändringssökande

Utbildningsstyrelsens beslut enligt denna

lag får överklagas genom besvär på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Beslut som gäller bedömningen av en examen får inte överklagas genom besvär. Den som är missnöjd med bedömningen av en examen får dock hos examenskommissionen skriftligt begära en granskning av bedömningen inom 14 dagar efter det att examinandem haft möjlighet att få kännedom om bedömningsresultaten och tillämpningen av bedömningsgrunderna i hans eller hennes fall.

Beslut som gäller granskning av en bedömning får inte överklagas genom besvär.

14 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

Genom denna lag upphävs lagen den 15 juli 1994 om allmänna språkexamina (668/1994).

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter för ingående av avtal om ordnande av språkexamina samt tillsättande av kommissionen för allmänna språkexamina får vidtas innan lagen träder i kraft.

15 §

Övergångsbestämmelser

En sådan hänvisning till lagen om allmänna språkexamina som vid denna lags ikraftträdande finns i en annan lag eller i en förordning avser efter lagens ikraftträdande en hänvisning till föreliggande lag.

I fråga om rätten att använda den benämning allmän språkexamen som ingick i den upphävda lagen gäller vad som föreskrivs i den upphävda lagen.

De tillstånd att ordna allmänna språkexamina som beviljats före denna lags ikraftträdande gäller till utgången av juni 2005. Universitet som ordnat allmänna språkexamina före ikraftträdandet kan utan avtal ordna allmänna språkexamina till utgången av juni 2005.

Nivåerna på den niogradiga färdighetsnivåskalan för allmänna språkexamina som avlagts före den 1 januari 2002 motsvarar nivå-

erna på den sexgradiga nivåskalan enligt 6 §
så som anges i utbildningsstyrelsens före-
skrift av den 5 maj 2003 (D 18/011/2003).

Förteckningen över bedömare och språkex-

amensregistret ändras till sådana register
över bedömare respektive register över all-
männa språkexamina som avses i denna lag.

Helsingfors den 7 maj 2004

Republikens President

TARJA HALONEN

Kulturminister *Tanja Karpela*